

Palgataseme tõus või töökohtade polariseerumine? Tööhõivestruktuuri pikaajalised ja ülemaailmsed muutused: Euroopa töökohtade uuring 2015

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Euroopa on hakanud toibuma pikaleveninud järsust langusest, mis algas 2008. aastal ülemaailmse finantskriisiga ning süvenes euroala ühisraha kriisiga aastatel 2010–2011. Eelmisel aastal kasvas üldine tööhõive kiiremini kui kunagi varem pärast 2008. aastat. Euroopa Liidu (EL) töötuse kogumäär on 2013. aasta septembrist alates kahanenud.

Selles, järjekorras neljandas iga-aastasest Euroopa töökohtade uuringu aruandes käsitletakse üksikasjalikumalt tööhõive muutusi liikmesriikides ning ELis tervikuna 2011. aasta teisest kvartalist kuni 2014. aasta teise kvartalini. Tööhõives toimunud muutuste kvantitatiivseks (mitu töökohta loodi või kaotati) ja kvalitatiivseks (mis liiki töökohad need olid) kirjeldamiseks kasutatakse nn töökohapõhist lähenemisviisi. Eelkõige hinnatakse sellega, mil määral toimub arenenud majandusega riikides tööhõivestruktuuri polariseerumine, mis tuleneb keskmise palgatasemega töökohtade vähenemisest, või palgataseme tõus, mis on tingitud kõrget kvalifikatsiooni nõudvate kõrge palgaga töökohtade arvu kasvust.

Aruandes käsitletakse tööhõivestruktuurides viimasel ajal toimunud muutuste ajalist profiili, sest näib, et tööhõive kasvu taastumine langes kokku üleminekuga polariseerumatelt tööhõive muutustelt majanduslanguse tippaastatel tööhõive stabiilsemale ja võrdsemale jaotumisele kõikidel palgaastmetel. Ühtlasi võis täheldada palgataseme teatavat langust ehk madalalpalgaliste töökohtade arvu suuremat kasvu. Siit tekibki oht, et kasvab just madala tootlikkusega tööhõive – see tähendab, et toodang ei suurene ja seetõttu ka elatustase ei parane, kuigi töövõimalusi on rohkem.

Aruandes võetakse ka kokku tööturu suundumuste kahe teise analüüsi põhijäreldused. Nendes analüüsid kasutati töökohapõhist lähenemisviisi. Esimene

keskendub kuues Euroopa riigis – Saksamaal, Hispaanias, Ühendkuningriigis, Rootsis, Iirimaa ja Šveitsis – alates 1970. aastatest toimunud muutustele. Teises käsitletakse väljaspoolt Euroopat pärit tööturu-uurijate võrgustiku hiljutisi uuringuid, mis keskenduvad Ameerika Ühendriikidele, Austraaliale, Hiinale, Jaapanile, Lõuna-Koreale ja Venemaale.

Poliitikataust

ELi aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020“ sisaldab kohustust edendada tööhõive ja töövõimulikkuse kasvu. See tähendab tähelepanu suunamist varem Lissaboni tegevuskavas seatud eesmärgile luua rohkem ja paremaid töökohti. Tööpuuduse kasvu probleemi lahendamiseks on vaja rohkem töökohti. Kuid kui Euroopa tahab parandada oma kodanike elatustaset laieneva lõimunud maailmamajanduse tingimustes, on tal vaja paremaid, suurema töövõimulikkusega töökohti.

Euroopa Komisjoni 2012. aasta tööhõivepakettis („Töövõimalusterohke majanduse taastumine“) esitatakse tegevusalad, kus tööhõive kasv on kõige tõenäolisem, näiteks tervishoiuteenused, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, isiku- ja majapidamisteenused ning paljutootavad, kuigi raskelt määratletavad keskkonnahoidlikud töökohad. Aruandes esitatakse ajakohased andmed tööhõive taseme ja töökohtade kvaliteedi kohta nii tõusu- kui ka langusteel olevates sektorites ja kutsealadel.

Peamised tähelepanekud

Tööhõive muutused ELis ajavahemikus 2011–2014

Kolme aasta jooksul ajavahemikus 2011. aasta teisest kvartalist kuni 2014. aasta teise kvartalini oli tööhõive kasv ELis ebasümmeetriliselt polariseerunud:

tööhõive kasvas enim kõrge palgatasemega töökohtadel, tagasihoidlikult madala palgatasemega töökohtadel ning vähenes palgajaotuse keskosas. Liikmesriigiti on tööhõive muutustes märgata erinevaid suundumusi. Enamikus riikides toimuvad palgataseme tõusu või polariseeruvad muutused, kuid mõnes liikmesriigis ka palgataseme vähenemine (madalapalgaliste töökohtade arvu kasv).

ELi tööhõive näitajad hakkasid uuesti kasvama 2013. aasta teisest kvartalist ja 2014. aasta teises kvartalis oli netotööhõive ligikaudu 1,8 miljoni võrra suurem. ELi tööhõive kogumäär on sellest hoolimata ligikaudu nelja miljoni võrra väiksem kui kriisi puhkedes kuus aastat tagasi.

Tööhõive kasv on hoogustunud, eelkõige madala kuni keskmise palgatasemega töökohtadel. Kriisi ajal ja vahetult pärast seda (2008–2013) kasvas ainult kõrgeimini tasustatud (20%) töötajate tööhõive. Majanduse elavnemise tingimustes toimunud hiljutise tööhõive kasvu taga on suuresti madala palgatasemega teenindavad töökohad.

Ebatüüpiliste töösuhete levimise peamine põhjus on osalise tööajaga töökohtade arvu hiljutine kiire kasv. Kui liigitada ELi töökohad palga põhjal viide võrdse suurusega kategooriasse (kvintiilid), selgub, et tööhõive kasv alalistel, täisajaga töökohtadel piirdub üha enam kõrgeima palgakvintiiliga ja palgajaotuse kõikides teistes kvintiilides tööhõive väheneb.

Tööhõivestruktuuri muutused:

Euroopa riikide võrdlus

Lühiajalistest lahknevustest ja üksikutest eranditest hoolimata näitas kuue Euroopa riigi enam kui nelja aastakümnet hõlmav analüüs struktuurimuutuste üldiste suundumuste üllatavalt suurt järjepidevust. Saksamaa ja Ühendkuningriigi tööhõivestruktuur on alates 1980. aastate algusest polariseerunud, kuid Hispaanias, Iirimaa, Rootsis ja Šveitsis on see 1970. aastatest alates liikunud enam-vähem püsivalt palgataseme tõusu suunas (Hispaanias esines majanduslanguse perioodidel järsku polariseerumist, sama toimus 1980. aastatel Iirimaa ja Šveitsis).

Pikas perspektiivis esinesid lahknevused riikide lõikes siiski väga sarnaste laiaulatuslike struktuurimuutuse suundumuste taustal. Deindustrialiseerimisel oli kõikjal ühesugune polariseeriv mõju (keskmise palgatasemega töökohad kadusid), kuid struktuurimuutuse üldisi suundumusi mõjutasid rohkem dunaamilisemas teenindussektoris toimunud riigipõhisemad muutused. Üldiselt seostati näiteks

tööhõive kasvu avalikus sektoris suhteliselt kõrge palgatasemega töökohtade arvu suurenemisega, kuid Ühendkuningriigis suurendas see 1990. aastatest alates ka tööhõivet madalamates kvintiilides, toetades seega polariseerumist.

Pikaajaliste muutuste analüüs tõi riikide lõikes esile olulised järjepidevad lahknevused, kuid juhtis tähelepanu ka mõnele väga olulisele ühisele suundumusele. Eelkõige toimus riikide ja perioodide lõikes tööhõive järjepidev kasv kõrge palgatasemega töökohtadel, mis oli vastukaaluks tööhõive olulisele vähenemisele keskmise ja madala palgatasemega töökohtadel.

Tööhõivestruktuuri muutused:

ülemaailmne võrdlus

Ülemaailmses võrdluses ilmnes tööhõive muutustes kaks üldjoontes sarnast suundumust:

- Ameerika Ühendriikides, ELis ja Jaapanis oli palgataseme tõus polariseeritud: kõrge palgatasemega töökohtadel kasvas tööhõive kõige rohkem, keskmise palgatasemega töökohtadel toimus tööhõive suhteline vähenemine ja madala palgatasemega töökohtadel tööhõive tagasihoidlik suhteline suurenemine;
- Austraalias, Hiinas, Lõuna-Koreas ja Venemaal palgataseme tõusis, kusjuures tööhõive kasvas kõige rohkem kõrge palgatasemega töökohtadel ja kõige vähem madala palgatasemega töökohtadel.

Majanduslanguse ja aeglustuva majanduskasvu perioode seostati polariseerunumate tööhõivemuutustega. Palgataseme tõusu eredamad näited esinesid tavaliselt suurema toodangu kasvuga riikides.

Hiina oli nii tööjõu arvukuse kui ka kasvu kiiruse (toodangu ja tööhõive seisukohast) poolest ainulaadne. Tööhõive kasvas igal aastal kaheksa miljoni võrra, mis on võrreldav ELi tööhõive kogukasvuga ajavahemikus 2004–2013. Viie aasta jooksul ajavahemikus 2005–2010 kadus põllumajanduses üle 50 miljoni töökoha, kuid selle tegi kuhjaga tasa tööhõive netokasv tootmises, ehituses ja jaemüügisektoris, mille tingis tohtu (kuigi aeglustuv) ränne Hiina maapiirkondadest kasvavatesse linnadesse.

Lisateave

Aruanne Upgrading or polarisation? Long-term and global shifts in the employment structure: European Jobs Monitor 2015 („Palgataseme tõus või töökohtade polariseerumine? Tööhõivestruktuuri pikaajalised ja ülemaailmsed muutused: Euroopa töökohtade uuring 2015”) on avaldatud veebilehel <http://eurofound.europa.eu/publications>.

Lisateave: Enrique Fernández-Macias, teadusjuht, efe@eurofound.europa.eu